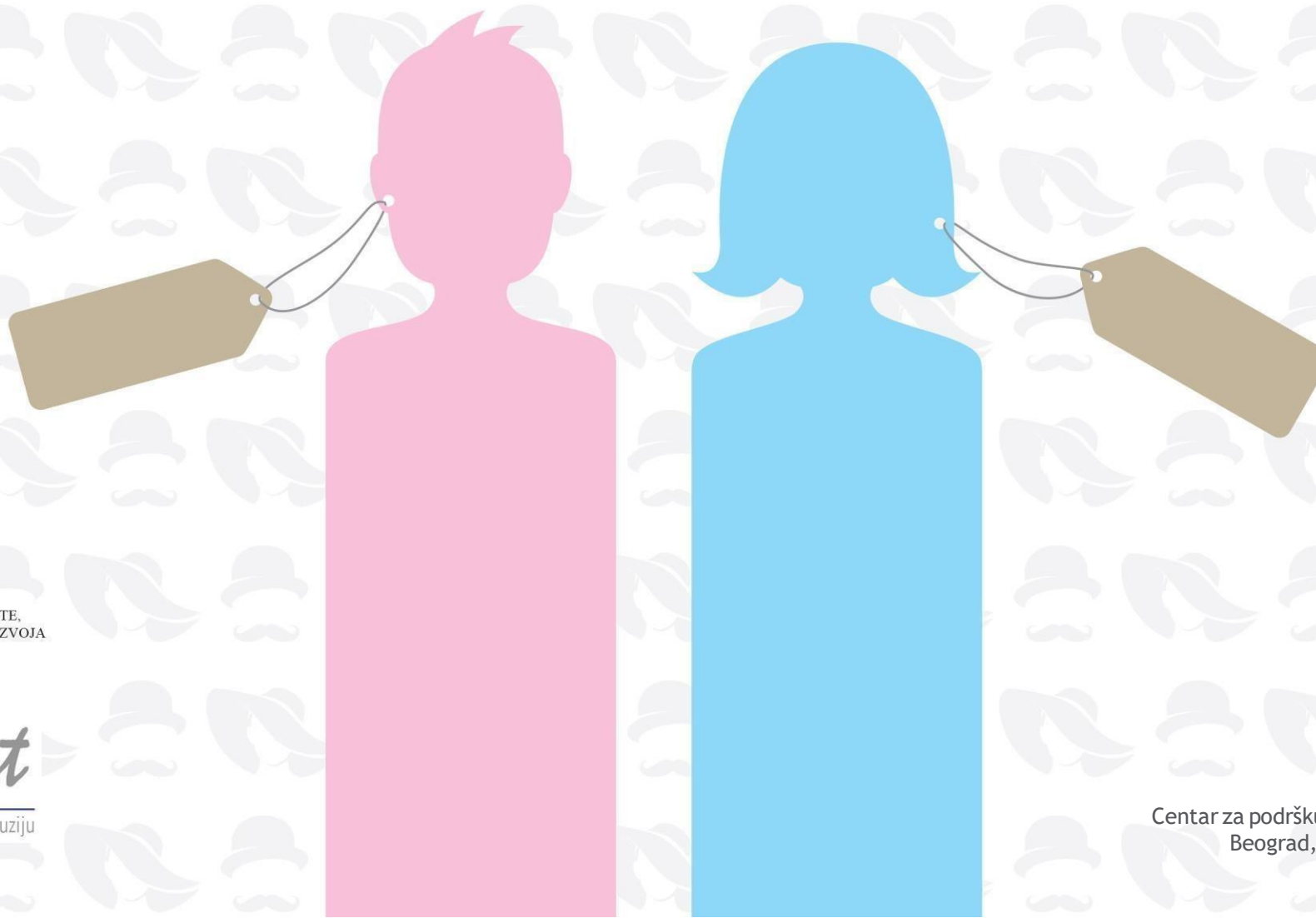

EDUKATIVNI PROGRAM RODNE ULOGE I OSTALI RODNI KONCEPTI

Republika Srbija
MINISTARSTVO PROSVETE,
NAUKE I TEHNOLOŠKOG RAZVOJA

Centar za podršku i inkluziju

Centar za podršku i inkluziju Help Net
Beograd, avgust 2021. godine

EDUKATIVNI PROGRAM RODNE ULOGE I OSTALI RODNI KONCEPTI

*Ovaj program je nastao u okviru projekta pod nazivom
„Razvoj edukativnog programa o afirmaciji rodnih uloga kroz digitalni sadržaj”
koji realizuje Centar za podršku i inkluziju Help Net
uz finansijsku podršku
Ministarstva prosvete nauke i tehnološkog razvoja.*

SADRŽAJ

UMESTO UVODA - KAKO JE POTEKLA IDEJA ZA RAZVOJ OVOG EDUKATIVNOG PROGRAMA.....	4
TEORIJSKI KONCEPTI - REČNIK RODNIH KONCEPATA.....	6
Pol i rod.....	6
Rodni identitet.....	8
Rodna socijalizacija.....	9
Rodni stereotipi.....	10
Rodne uloge.....	11
Rodna ravnopravnost.....	12
Rodna statistika.....	13
Domaća rodna statistika.....	14
Svetska rodna statistika.....	15
INSTITUCIJE KOJE DELUJU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI.....	16
PRAVNI I POLITIČKI OKVIR.....	18
REZIME.....	20

UMESTO UVODA

KAKO JE POTEKLA IDEJA ZA RAZVOJ OVOG EDUKATIVNOG PROGRAMA

U svakodnevnom životu, u društvu u kojem se dešavaju kontinuirane promene u pogledu ostvarivanja ljudskih prava na različitim nivoima - globalnom, regionalnom, nacionalnom kao i lokalnom, važno je razumeti neke osnovne pojave i njihovo poreklo, a koje se odigravaju u međuljudskim odnosima. Ljude skupa čine žene i muškarci, a velika je verovatnoća da vam već sada pada na pamet bar neka od tipičnih ponašanja koja se vezuju za jedan odnosno drugi pol, tj. po neka od uloga za koju biste rekli da uglavnom obavlja ili bi trebalo da obavlja muškarac, odnosno uloga koju uglavnom obavlja ili bi trebalo da obavlja osoba ženskog pola. **Upravo time će se baviti ova brošura - rodnim ulogama ali i drugim rodnim konceptima - pol, rod; rodni identitet; rodna socijalizacija; rodni balans/rodni jaz, itd., sa namerom da se stekne veće razumevanje o značaju postizanja i održavanja rodne ravnopravnosti i rodne jednakosti.** Predstavićemo vam glavne propise koji podstiču rodnu ravnopravnost, u svetu i u našoj zemlji - pojedine zakone (jer se kroz njih predviđaju mere i aktivnosti za formiranje klime stvaranja jednakih uslova i položaja za muškarce i žene u različitim životnim oblastima), zatim neke institucije koje se bave promocijom i zaštitom rodne ravnopravnosti, a prikazaćemo i pojedine podatke putem kojih ćete steći utisak o tome da li postoji i kolika je razlika o zastupljenosti muškaraca i žena u određenim oblastima i aktivnostima. Stoga, ovu brošuru možemo posmatrati kao svojevrsni rečnik rodnih koncepata, koji je namenjen najpre mladima srednjoškolskog uzrasta, kao i nastavnom osoblju; a potom i svim ostalim građanima, različite uzrasne dobi i obrazovnog usmerenja. A s obzirom na to da je izdavač ove brošure Centar za podršku i inkluziju Help Net već realizovao aktivnosti koje se odnose na temu rodnih uloga, tačnije preispitivanje rodnih uverenja kod adolescenata muškog pola, to je ova brošura flagrantan nastavak započete ideje o edukacijama mladih o ovoj temi.¹

Na osnovu posmatranja trenutnih rodnih odnosa formiraju se mišljenja o tipičnim ponašanjima i ulogama za muškarce i žene, kao i očekivanjima koje su "poželjne" osobine i karakteristike koje bi trebalo da ima s jedne strane muški, a sa druge strane ženski pol. Učenje u različitim okruženjima i na različite načine o očekivanim ponašanjima i osobinama povezanim sa polovima dešava se od najranijeg uzrasta, i kreće iz porodičnog okruženja, preko predškolskog, zatim osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, te se u odrasloj dobi ponaša manje više u skladu sa određenim formiranim mišljenjem. Međutim, period srednje škole je „svetao period“ kada se može edukacijom doprineti tome da se steknu uverenja koja će biti na naučnoj osnovi zasnovana pre nego isključivo na tradicionalnim osnovama bazirana.

Tema rodnih uloga, rodnog identiteta i društveno prihvatljivih obrazaca ponašanja u srednjim školama nije u dovoljnoj meri zastupljena kroz edukativne nastavne programe. S druge strane, rodna uverenja adolescenata u Republici Srbiji i su dalje u određenoj meri obojena tradicionalnim rodnim normama, što je podložno tle za razvoj diskriminacije među adolescentima, pa i stvaranje kulture nasilja i netolerancije.²

¹ Publikciju *Percepcija rodnih uloga i društveno prihvatljivih obrazaca ponašanja od strane adolescenata muškog pola*, možete pogledati na [OVOM LINKU](#).

Sprovedenjem edukacija na temu rodni uloga, kao i o mehanizmima promocije rodne ravnopravnosti, tokom srednjoškolskog obrazovanja, dok su rodna uverenja još uvek u fazi kristalizacije, može se u velikoj meri doprineti suzbijanju stereotipa i predrasuda. Na ovaj način se sistemskim putem može uticati na formiranje zdravih i održivih stilova života kod mladih, a tema rodne ravnopravnosti je jedna od njih.

U obzir su uzeta i strateška opredeljena u obrazovnom prosecu, na nacionalnom nivou, a u velikoj meri smo se oslanjali i na ciljeve održivog razvoja iz Agende 2030, odnosno na cilj koji se odnosi na rodnu ravnopravnost (Cilj broj 5).

Cilj ovog programa je:

- razumevanje roda, rodnog koncepta i definicija;
- razmatranje roda i rodni razlika i njihovih posledica na društvo;
- upoznavanje sa domaćim i međunarodnim pravnim okvirom koji se odnosi na ravnopravnost polova.

Brošura je nastala u okviru projekta pod nazivom „Razvoj edukativnog programa o afirmaciji rodni uloga kroz digitalni sadržaj“ koji realizuje Centar za podršku i inkluziju Help Net, uz finansijsku podršku Ministarstva prosvete nauke i tehnološkog razvoja. Ideja urednika ove brošure je da ona posluži kao vodič za organizovanje radionica, kao i da posluži kao osnova za kreiranje kviza koji će obuhvatiti teme koje su ovde sadržane. Stoga je i sadržina teksta krojena tako da obuhvata i smernice za sprovođenje edukativnog rada. A kviz će se „emitovati“ onlajn, odnosno putem alata koji će biti dostupan na internetu. Na taj način će biti dostupan svima onima koji izraze zainteresovanost za učešće u toj aktivnosti, kada će se mladima pružiti prilika da samoprocene svoje znanje o ovoj temi, nauče nešto novo, zabave se i povežu sa svojim vršnjacima i vršnjakinjama. U takozvanoj „novoj normalnosti“ izazvanoj epidemijom korona virusa, tradicionalni nastavni metodi bivaju zamenjeni realizacijom nastave na daljinu. Stoga, određeni edukativni digitalni sadržaj kao što je pomenuti kviz, može poslužiti kao podrška organizovanju nastave na daljinu. Tema je prigodna i za realizaciju nastave na časovima građanskog vaspitanja u srednjim školama, te ova brošura može poslužiti nastavnicima kao sredstvo za sprovođenje te nastave.

TEORIJSKI KONCEPTI - REČNIK RODNIH KONCEPATA

POL I ROD

Termin pol (engleski: sex) se odnosi na biološke karakteristike pojedinca što skupa čine anatomija - izgled tela, fiziologija - procesi i funkcije koji se odvijaju i organizimima i reprodukcija - razmnožavanje. Znači, pol je biološka kategorija i odnosi se na attribute kao što su: polni organi, hormoni, geni, sekundarne polne karakteristike (promene na telu koje su karakteristike za određeni pol), jednom rečju, sve specifičnosti koje identifikuju osobu kao mušku odnosno žensku.³ Zapravo, na osnovu pola, kaže se za nekoga da je muško, odnosno žensko.

Za razliku od pola, rod (engleski: gender) je socijalno konstruisana kategorija, i zavisi od kulturoloških, običajnih, religioznih i drugih društvenih okolnosti. To znači da rod podrazumeva modele ponašanja i osobine koje se smatraju uobičajenim za muški, odnosno ženski pol, u određenom društvu.⁴ To će dalje reći da u zavisnosti od toga u kom području živi određeni muškarac odnosno žena, to će se različita ponašanja i odnosi smatrati poželjnima za muški odnosno, ženski pol. Pa tako, kada se kaže da su žene osetljiviji pol i sklone ispoljavanju svojih emocija, dok su muškarci jaki i ne ispoljavaju vidno svoja emotivna stanja, nailazimo na jedno rodno uverenje koje je oblikovalo društvo, jer „tako nalažu norme, tako bi trebalo“.

Razumevanje razlike između pola i roda je važno, budući da pol predstavlja biološke karakteristike koje su još na rođenju date, te samim tim u velikoj meri nepromenjive, dok je rod zadat, i predstavlja očekivanja od strane društva, koja pojedinac usvaja kroz proces socijalizacije. Možemo zaključiti da je rod više promenljiva kategorija u odnosu na pol i pa se i poimanje toga šta bi trebalo da radi muškarac odnosno žena, menja u zavisnosti od toga u kojoj meri i na koji način utiču drugi društveni faktori kao što su običaji, enička pripadnost, starosna dob, itd. Definicija izvesne autorke Džudit Batler određuje rod kao „specifičnu dinamičku kategoriju“, što nam govori da je promenljiva i da „reaguje“ sa ovim pomenutim faktorima - starost, kultura, etničko okruženje, itd, i baš zbog toga rod obuhvata šire fenomene od onih koji se svrstavaju u isključivo muško ili žensko. Rod uključuje i transeksualnost, transrodnost, biseksualnost, itd.⁵

³ Jarić, V., Radović, N. *Rečnik rodne ravnopravnosti*. Regionalna kancelarija za jugoistočnu Evropu: Beograd, 2010. Publikacija dostupna na: <http://www.medijskapismenost.net/dokument/Recnik-rodne-ravnopravnosti>

⁴ Ibid.

⁵ Džudit Batler, *Nevolje s rodom (feminizam i subverzija identiteta)*. Ženska infoteka: Zagreb, 2000.

Vežba I - Izjave o muškarcima i ženama

Potrebno je da za dvanaest (12) izjava o muškarcima i ženama učesnici/ce na listu papira napišu da li smatraju da se određene odnosi na POL (P) ili ROD (R). Ukoliko smatraju da se odnosi na pol obeležavaju slovom „P“, dok ukoliko smatraju da se izjava odnosi na rod, obeležavaju slovom „R“. Po završetku, otvoriti diksusiju sa učesnicima/cama o tome koliko su ih određene izjave iznenadile, kao i to da li na osnovu pročitano smatraju da je rod urođen ili stečen.

Spisak izjava:

1. Žene rađaju bebe, a muškarci ne. (P)
2. Muškarci uglavnom imaju široka ramena, dok je za većinu žene karakteristično da imaju široke kukove. (P)
3. Žene su jednako sposobne kao muškarci da se bave naukom. (R)
4. Postoji više žena nego muškaraca u profesijama nege, kao što je pozicija medicinske sestre (R)
5. Tokom puberteta, kod muškaraca dolazi do menjanja boje glasa (mutacije) (P)
6. Velika zastupljenost muškaraca u odnosu na žene vidi se kroz članstvo u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti. Na 194 muška člana, ima 26 ženskih (R)⁶
7. Žene čine većinu i u kategoriji lica koja žele da rade, ali ne mogu (65%) pri čemu je najčešći razlog za neraspoloživost za rad žena briga za porodicu (48%), a kod muškaraca školovanje ili obuka (41%). (R)⁷
8. U drevnom Egiptu zakon nije primoravao ženu da živi sa muškarcem nakon sklapanja bračne zajednice: ona je imala potpunu zakonsku autonomiju i sama je raspolagala svojim dobrima, niko je nije ocenjivao kao neodgovornom. Takođe, žene su rukovodile porodičnim biznisom. Muškarci su ostajali kući i učili tkanje. (R)⁸
9. Žene su ugroženije od poremećaja štitne žlezde, čak osam puta češće oboljevaju u odnosu na muškarce. (P)
10. Prema podacima jedne studije iz 2017. godine, 44% žena učestvuje u odlučivanju o svakodnevnim troškovima, pri čemu je koncentracija odlučivanja u njihovim rukama (R).
11. Žene doje bebu, dok muškarci mogu da hrane bebu na flašicu. (P)
12. U Saudijskoj Arabiji žene se moraju pridržavati striktnog načina oblačenja, ne smeju da stupaju u kontakt sa nepoznatim muškarcima, a ukoliko žele da putuju ili imaju potrebu da se obrate lekaru, potrebna im je muška pratnja ili pisana dozvola. Napredak u pogledu ostvarenosti prava žena u ovoj državi je omogućavanje polaganja vožnje. (R)

⁶ Žene i muškarci u Srbiji, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2020.

⁷ Pantović, J., Bradaš, S., Petovar, K. Položaj žena na tržištu rada. Friedrich Erbert Stiftung: Beograd, 2017. Publikacija dostupna na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/13759.pdf>

⁸ Marić, M. Položaj žena u drevnom Egiptu, Institut za uporedno pravo: Beograd, 2011.

RODNI IDENTITET

Identitet sam po sebi je važan deo razvoja ličnosti i predstavlja svest o sebi, doživljaj samog sebe kao odvojene jedinice, kao i relativnu doslednost ponašanja i doživljaja sebe. Njegovo formiranje počinje još u detinjstvu, na njega utiču brojni faktori i predstavlja sve ono što se dobija kao odgovor na pitanje „Ko sam ja?“. Identitet ima više dimenzija, a jedna od njih je rodni identitet.

Rodni identitet je deo ličnog identiteta koji se odnosi na lični doživljaj pojedinca o pripadanju odnosno nepripadanju vlastitom biološkom polu. Drugim rečima, podrazumeva to da li se osoba poistovećuje sa svojim biološkim polom koji joj je dat rođenjem a što se ogleda kroz ponašanje, osećanja, delovanja, oblačenje, itd. Prvu definiciju rodnog identiteta dao je Kolberg u svojoj teoriji o rodnim ulogama, prema kome rodni identitet predstavlja znanje ili svest deteta da li je muškog ili ženskog pola⁹. Rodni identitet je na individualnom planu nezavisan u odnosu na biološki pol koji je na rođenju upisan pojedincu/ pojedinki, mada se veći deo populacije identifikuje sa svojim polom.¹⁰ Na formiranje rodnog identiteta utiču lične želje, namere, sklonosti ličnosti, kao i proces socijalizacije - prenos stavova, vrednosti, pravila od strane porodice, škole, univerziteta, itd., zatim šire društvene okolnosti - političko i kulturno okruženje, odnos društva prema rasnim i polnim razlikama, itd. Kada rod i pol nisu „usklađeni“, možemo govoriti o fenomenima kao što su transrodnost, transeksualnost, itd. A s druge strane, postoji i izvesna „zarobljenost“ jednog roda u telu drugog pola, samo zarad obavljanja određene društvene uloge. Na primer, u tradicionalnim balkanskim kulturama bile su poznate tzv. „virdžine“, žene koje su, kada u porodicama nije bilo muškog naslednika, preuzimale ulogu muškarca. One su se zavetovale na celibat, što znači da su se zvanično odrekle svih ženskih pravila ponašanja, manira i osobina, zarad očuvanja plemenske zajednice, opstanka familije. Činom zavetovanja, one koriste „pravo“ roda da pomognu svojoj šporodici. Virdžine su se kretale u muškom društvu, praktikovale su navike koje su bile tipične za muški rod (konzumiranje nikotina, alkohila, zbor - vođenje glavne reči u domu), odnosno radile su sve ono što je muškarcima bilo dozvoljeno a ženama zabranjeno. Ova pojava je bila jedinstvena u svetu, danas je gotovo iščezla.

Zapamtite: Razumevanje rodnog identiteta je važno jer nam omogućava da razumemo da nije nužno da postoji sklad između pola i roda, kao i to da se odnosi na individualni nivo, odnosno svest pojedinca o tome da li je muško ili žensko.

⁹ Lawrence Kohlberg, A cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. in: E. Maccoby (Ed.), The development of sex differences, Tavistock, London, 1966

¹⁰ Jarić, V., Radović, N. Rečnik rodne ravnopravnosti. Regionalna kancelarija za jugoistočnu Evropu: Beograd, 2010. Publikacija dostupna na: <http://www.medijskapismenost.net/dokument/Recnik-rodne-ravnopravnosti>

RODNA SOCIJALIZACIJA

Rodna socijalizacija je usko povezan termin sa rodnim identitetom, jer je nezaobilazan proces prilikom formiranja rodnog identiteta kod pojedinca. Socijalizacija u najširem smislu podrazumeva prenos stavova, vrednosti, normi ponašanja, kao i celokupnog socio - kulturno sadržaja od strane tzv. agenasa socijalizacije (porodice, škole, univerziteta, medija, itd), a koje pojedinac usvaja na način da formira vlastiti identitet, sadržaji koji se prenose postaju deo njegovih/njenih uverenja i manifestuju se kroz ponašanja. Cilj socijalizacije je da pojedinac postane deo društva i da razume odnose koji se u tom društvu odigravaju. Traje tokom čitavog života i ostvaruje se u svakodnevnom životu. Rodna socijalizacija bi bila usvajanje rodnih uloga putem vaspitanja u porodici, zatim kroz proces obrazovanja u školi, univerzitetu, na radnom mestu, usvajanjem sadržaja putem medija i kroz odnose sa drugima se formira ideja o rodnim ulogama. Znači najpre u porodici, roditelji prenose modele ponašanja na svoju decu, i na taj način deca uče i razumevaju karakteristike muškarca i žene koje se pokazuju putem rodnih uloga.¹¹

Zapamtite: Rodna socijalizacija je proces putem kojeg pojedinci formiraju svoja uverenja o rodnim ulogama kao i svoj rodni identitet. Podrazumeva delovanje različitih faktora u društvu koji emituju određene stavove, pravila, mišljenja a koje osoba u određenoj meri usvaja.

11 Smiljka Tomanović, *Porodična atmosfera i odnosi između generacija* u: Srbija krajem milenijuma: Razaranje društva, promene i svakodnevni život, (priredili Bolčić, S., Milić, A.), ISIFF, Beograd.(str. 345-339)

RODNI STEREOTIPI

Rodni stereotipi su široko rasprostranjena, nekritički prihvaćena, podrazumevajuća mišljenja o pozicijama i ulogama koje bi trebalo da imaju muškarcii žene u društvu. Stereotipi ne moraju nužno biti netačni niti se bazirati na predrasudama, a za njih je karakteristično da sadrže generalizaciju osobina i karakteristika onog što je predmet stereotipa, i da se kao takva prenose sa generaciju na generaciju čime se potvrđuje njihovo podrazumevano važenje. Rodni stereotipi podrazumevaju pojednostavljene predstave o tome šta bi trebalo da rade muškarci a šta žene. Psihološka i sociološka istraživanja pokazuju da rodni stereotipi proizilaze iz podele muških i ženskih socijalnih uloga. Zapravo, rodne uloge se ogledaju u društvenim stereotipima o muškarcima i ženama. Shvatanja društva o tome gde je mesto muškarcu, a gde mesto ženi, predstavlja jednu važnu karakteristiku kulturnog kompasa koji je baziran na stereotipu. Kao takvo, opšteprihvaćeno mišljenje, koje kontinuirano egzistira u društvu i prenosi se sa generacije na generaciju osnov je za pojavu diskriminacije zasnovane na polu i rodu.

Zapamtite: Rodni stereotipi su društvena opšteprihvaćena shvatanja o karakteristikama muškog i ženskog pola a koja stvaraju dve različite ideologije - ideologiju muškog pola (prema kojoj su muškarci racionalni, agresivni, snažni, odlučni, inicijativni i dr) i ideologiju ženskog pola (prema kojoj su žene emotivne, slabe, nežne, sa umanjnim radnim sposobnostima, i dr).¹² Shodno ovome, stereotipi rađaju ideologiju dominantnog pola i ideologiju potčinjavajućeg pola.

Dobra strana je da se stereotipi mogu kritički razmatrati, samim tim, na znanju i pozitivnim iskustvima formirati stanovišta koja podstiču rodnu jednakost, pre nego rodnu nejednakost.

¹² Žunić, N. *Rodni stereotipi o ženama i muškarcima u politici*. Pravni fakultet Univerziteta u Nišu: Niš, 2012. Publikacija dostupna na: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z63/18z63.pdf>

RODNE ULOGE

Iz prethodno navedenog, vidimo da se rodne uloge odnose na očekivanja društva o tome koje zadatke, aktivnosti i pozicije „leže“ muškarcima, a koje ženama. U Rečniku psihologije, rodna uloga se definiše kao sistem propisanih i očekivanih obrazaca ponašanja, normi, stavova mišljenja u određenoj kulturi a u vezi sa žensku ili mušku populaciju.¹³

Rodne uloge se prenose putem rodne socijalizacije, pa tako recimo putem vapitanja roditelji prenose deci ideju da je ženski pol (sa)osećajan, pažljiv, brižan, požrtvovan porodici, dok je muški pol ambiciozan, uporan, jak, neustrašiv. Kroz praktikovanje običaja, određenih rituala, potvrđuju se ovi rodni odnosi. Pa tako, još u porodilištu, tačnije od rođenja deteta praktikuje se oblačenje dece muškog pola u plave, odnosno dece ženskog pola u roze benkice; dečaci se igraju puškama, devojčice lastiša; u vrtićima postoje kutak za igranje sa barbikama, lutkama, kuhinjskim rekvizitima - za devojčice; za dečake kutak za igranje loptama, kamiončićima, avionima; u Bukvaru se kroz tekstove predstavljaju ženski likovi u poslovima koji se odnose na vođenje higijene prostora; spremanja hrane, vođenje nastave - učiteljica, dok se muški likovi prikazuju kroz „moćna“ zanimanja i različiti spektar profesija - doktor, advokat, vatrogasac, inženjer, itd. Već od ranog detinjstva deci se šalju poruke o tome koje uloge ima određeni pol u društvu.

Zapamtite: Rodne uloge su podstaknute rodnim stereotipima, odnosno stavovima društva o tome „gde je kome mesto“, odnosno koje poslove obavlja muški, a koje ženski pol. Muški pol ne mora nužno i isključivo da ostvaruje „žensku rodnu ulogu“, niti ženski pol mora nužno i isključivo da ostvaruje „mušku rodnu ulogu“.

U modernim društvima, i s novijim dobom, možemo primetiti da se gubi jasna granica između tipično muških i tipično ženskih uloga, odnosno da je društva bivaju organizovana na način da omoućavaju podjednako učešće osoba muškog i ženskog pola u skoro svim oblastima rada i života. Tome su doprineli različiti pokreti i organizacije za borbu ljudskih prava, naglašavajući jednakost kao krovnu vrednost demokratskih društava; zatim uspostavljanje mehanizama koji podstiču uključenost žena u radne procese (vrtići, fleksibilno radno vreme); promene strukture porodice prilikom koje su partneri upućeni na funkcionisanje po principu međusobnog pomaganja u procesu brige, razvoja, vaspitanja dece, itd. Nastoji se posmatrati pojedinac/pojedinka na osnovu znanja, veština, umeća, interesovanja, i na osnovu toga izvoditi zaključak o njenim/njegovim sposobnostima, a ne samo na osnovu pola.

Vežba II - Uobičajeni primeri poslova i zanimanja koji se odnose na obavljanja tradicionalnih rodni uloga

Učesnike/ce radionice podeliti u dve grupe. Prva grupa dobija zadatka da ispiše listu zanimanja i poslova koji se tradicionalno odnose na ženski pol, i to u pogledu profesije, oblasti vaspitanja i podizanja dece; instrumentalnim životnim veštinama, itd. Druga grupa navodi zanimanja i poslove u istim oblastima koje se tradicionalno odnose na muški pol. Potom otvoriti diskusiju i facilitirati je tako da se dobiju inputi o tome da li se navedene rodne uloge praktikuju i u savremenom društvu, u kojoj meri, ukoliko ne, pitati za mišljenje zbog čega je takvo stanje, šta ga uzrokuju i koje su posledice takvog stanja. Na kraju, polaznicima predstaviti određene statističke podatke u svetu i kod nas koji opovrgavaju tradicionalne rodne uloge.

¹³ Žarko Trebješanin, *Rečnik psihologije*, Agape knjiga, Beograd, 2018

RODNA RAVNOPRAVNOST

Rodna ravnopravnost je jedna od temeljnih vrednosti modernih demokratskih društava. Podrazumeva obezbeđenje stanja i uslova u društvu koji i ženama i muškarcima omogućava jednako ostvarivanje ljudskih prava, kao i jednak pristup društvenim resursima, dobrima i mogućnostima u svim sferama društva (zdravstvenoj, ekonomskoj, političkoj, obrazovnoj, itd).

Ideja rodne ravnopravnosti polazi od stanovišta da sva ljudska bića imaju potencijale koje treba jednako razvijati, odnosno omogućiti takve uslove u društvu koji će omogućiti da se do najviše mogućeg nivoa razviju kapaciteti i muškaraca i žena. Stoga, postupanje oba pola shodno isključivo rodnim ulogama i patrijarhalnim ograničenjima stagnira razvoj polova, a istorija pokazuje da je to najpre ženski pol, a onda i stagniranje zajednice u celini. Ukoliko bi se pružile šanse da se maksimalno razviju potencijali muškaraca i žena, čovečanstvo bi bilo na višem stupnju razvoja a samim tim bi i njihov kvalitet života bio bolji. Rodna ravnopravnost podrazumeva različit tretman muškaraca i žena, a u skladu sa potrebama, kako bi se ispravile nejednakosti.

Rodna ravnopravnost podrazumeva pravo na jednakost i pravo na različitost. To znači da bi trebalo uzeti u obzir različitost ponašanja, dinamike, težnji i namera svih pojedinaca i pojedinki i shodno tom saznanju na različiti način podržavati, usmeravati i afirmisati te različitosti.

Da bi se uspostavili i dalje razvijali pomenuti uslovi koji pružaju jednake šanse i muškarcima i ženama, potrebno je da država uspostavi takvu organizaciju koja će omogućiti postupke koji vode ostvarivanju rodne ravnopravnosti. To se ostvaruje kroz odgovarajuće institucije i organe, koji sprovode usvojene zakone i procedure.

Ravnopravnost ne znači da su muškarci i žene isti, niti bi trebalo da budu isti, ali da njihov stepen ostvarivanja prava, mogućnosti i životnih šansi nije ograničen ili ne zavisi od toga da li su rođeni kao žensko ili muško.

Kada se omoguće odgovarajuće prilike članovima ljudske zajednice koje uzimaju u obzir njihove različite potrebe, ne zato što je on muškarac, odnosno ona žena, već zato što su to ljudska bića koja imaju svoje jedinstvene potrebe, ona govorimo o ravnopravnosti.

Primer: Porodica ima ograničena finansijska sredstva, a i ćerki i sinu je neophodan novi par obuća za polazak u novu školsku godinu, ali samo jedno dete može dobiti novi par patika ove godine. Kada se u porodici odlučuje (ko u porodici odlučuje) NA OSNOVU POTREBA deteta, a ne na osnovu pola deteta kome će se kupiti nove patike, to je onda ravnopravnost.

Vežba III

Navesti nekoliko primera u kojima se ogledaju nejednake mogućnosti i upitati učesnike/ce šta bi trebalo uraditi/promeniti/uvesti da bi se to promenilo, odnosno da bi se postigla ravnopravnost.

RODNA STATISTIKA

Statistički podaci koji se vode u odnosu na pol, nazivaju se rodno osetljiva statistika. Ona omogućava jasniji uvid u to koliko muškaraca a koliko žena je zastupljeno u oblasti zaposlenja, obrazovanju, kakav je njihov zdravstveni status, koliko koriste usluge pojedinih institucija; zastupljenost na političkim pozicijama i slično. Rodna statistika se vodi za različite uzrasne grupe. Ovako vođena statistika je pokazatelj položaja žena u jednom društvu - dugoročnim praćenjem stanja koje se odnosi na položaj žena u različitim oblastima, možemo izvesti zaključak da li je došlo do poboljšanja ili pogoršanja položaja. U Republici Srbiji je u Nacionalnoj strategiji za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti kao jedan od prioriteta prepoznata potreba da se uspostavi sistem za praćenje i izveštavanje o položaju žena i muškaraca, pa se od 2007. godine uvodi praksa objavljivanja publikacije pod nazivom „Žene i muškarci u Republici Srbiji“ od strane Republičkog zavoda za statistiku“.

Na svetskom nivou, objavljuje se Izveštaj o globalnim rodnim razlikama na godišnjem nivou od strane Svetskom ekonomskog foruma. Prvi put je objavljen 2006. godine, a Izveštaj iz 2021. godine pokriva 156 zemalja sveta i dizajniran je za merenje rodne ravnopravnosti. Obuhvata podatke o položaju žena i muškaraca u četiri oblasti: ekonomska - oblast rada i zaposlenja; Obrazovanje i edukacija; Zdravlje i opstanak i Političko osnaživanje. Svaka od ovih oblasti sadrži po nekoliko podoblasti - pokazatelja.¹⁴

U nastavku teksta, prikazaćemo neke podatke koje se odnose na položaj muškaraca i žena u različitim sferama, a radi sticanja vašeg uvida u stanje rodne ravnopravnosti u svetu i kod nas.

Napomena za edukatore: Tokom nastavne sesije, pre ukazivanja na podatke iz rodne statistike otvoriti diskusiju sa učesnicima/cama o trendovima u pogledu rodne ravnopravnosti - prilike i pretnje u pogledu postizanja rodne ravnopravnosti, odnosno smanjenja rodnog jaza u životnim i radnim oblastima.

¹⁴ Global Gender GapReport 2021 dostupan na: <https://www.weforum.org/reports/ab6795a1-960c-42b2-b3d5-587eccda6023>

DOMAĆA RODNA STATISTIKA

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Republici Srbiji je nešto više žena nego muškaraca (oko 180.000), odnosno 3,6 miliona žena i 3,4 miliona muškaraca, različitog uzrasta. Prosečna starost muškaraca u Srbiji tokom 2019. godine je 42 godine, dok je prosečna starost žena 45 godina. Kada je reč o obrazovanju muškaraca i žena, 2019. godine diplomiralo je oko 25.000 žena, dok je iste godine diplomiralo 17.500 muškaraca. Takođe veći broj žena u odnosu na muškarce je završio doktorske studije - 448 žena u odnosu na 344 muškarca. Što se tiče zastupljenosti polova u određenim sferama rada, stanje je sledeće: žene čine 73,2% zaposlenih u osnovnim školama, dok muških nastavnika ima 26,8%. Sličan odnos je i kada su u pitanju srednje škole, međutim kada je u pitanju zaposlenje u univerzitetima, ovaj odnos je ujednačeniji, tako da su oba pola podjednako zastupljena.¹⁵

U Srbiji 56% muškaraca ima samo osnovno obrazovanje, u poređenju sa 38% žena, a što se tiče srednjoškolskog i visokog obrazovanja, odnos je gotovo ujednačen. Poslednjih godina je primetan trend povećanja upisa osoba ženskog pola na viši nivo obrazovanja, pa je tako tokom 2019. godine, 137.910 žena nastavilo školovanje posle srednje škole, dok je to isto učinilo 104.058 muškaraca. S druge strane, velika zastupljenost muškarca u odnosu na žene ogleda se u članstvu u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, pa tako ona broji 194 muška člana i 26 ženskih članova.¹⁶

Kada je reč o istraživačkim oblastima, one u kojima je zastupljena prevaga osoba muškog pola je inženjering i tehnologija, dok su u oblastima medicine, poljoprivrednih, prirodnih i društvenih nauka zastupljeniji ženski istraživači.

Stopa radne aktivnosti žena neznatno je viša u odnosu na stopu radne aktivnosti muškaraca istog nivoa obrazovanja - 72,3% u odnosu na 71%. Kada je reč o zaposlenosti prema polu u odnosu na sektore i oblasti, one oblasti u kojima su muškarci zastupljeniji u odnosu na žene su: vojna zanimanja, mašinska industrija, zanatlije i srodna zanimanja, poljoprivrednici, šumari i sl; rukovodioci, funkcioneri i zakonodavci.¹⁷ S druge strane sektori u kojima su žene zastupljenije u odnosu na muškarce su: uslužna i trgovačka zanimanja, administrativni službenici, inženjeri - stručni saradnici i tehničari; umetnička oblast.

¹⁵ *Žene i muškarci u Srbiji*, Republički zavod za statistiku, 2020.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ U Srbiji je u 2020. godini 10 žena bilo na funkciji gradonačelnika ili predsednika opština, a muškaraca 156, pokazuju podaci Republičkog zavoda za statistiku. Na funkciji odbornika opština i gradova našlo se 2.018 žena i 4.429 muškaraca. Broj muških i ženskih članova Vlada izjednačen je i iznosi po 12 članova, dok u Narodnoj skupštini broj ženskih poslanika iznosi 97, a muških 153. Žena ima više kada je u pitanju posao sudije. U Ustavnom sudu ima devet žena sudija naspram muških četiri. U Sudovima opšte nadležnosti ima 1.320 ženskih sudija naspram 575 muških, a isto je i sa Sudovima posebne nadležnosti gde se na funkciji sudije nalazi 621 žena i 187 muškaraca.

SVETSKA RODNA STATISTIKA

Pomenuli smo Izveštaj o globalnim rodnim razlikama (Global gender gap Report) koji priprema i objavljuje na godišnjem nivou Svetski ekonomski forum (World economic forum). Poslednji izveštaj objavljen je u martu 2021. godine.

Nekoliko glavnih činjenica koje se ocenjene kroz ovaj izveštaj, a odnose se na stanje u oblasti rodne ravnopravnosti na globalnom planu:

- Primetan je opšti napredak u pogledu dostizanja rodne ravnopravnosti na globalnom nivou.
- Posmatrano prema oblastima, uprkos opštem napretku, generalno je i dalje prisutna rodna neravnopravnost u oblasti političkog osnaživanja; potom u oblasti rada i zaposlenja, dok je u oblastima obrazovanja, i zdravlja i opstanaka postignut nezanemarljiv napredak u pogledu rodne ravnopravnosti.
- Oblast u kojoj je primetan najveći nivo rodnog jaza na globalnom nivou je političko osnaživanje. Kada je reč o političkom osnaživanju, primetan je napredak u odnosu na prethodnu godinu na globalnom nivou, međutim i dalje je mala zastupljenost osoba ženskog pola na političkim i funkcionerskim pozicijama - u 156 zemalja koje su obuhvaćene izveštajem, žene su u 26,1% zastupljene u parlamentu - ukupno 35.500, dok su na ministarskim pozicijama zastupljene u 22,6%, odnosno ukupno 3400. S druge strane, u više od polovine zemalja sveta, tačnije u 81 osoba ženskog pola nikada nije bila na čelu države. Procene su da će biti potrebno **145,5 godina** da se dostigne rodna ravnopravnost u ovoj oblasti.
- Druga sledeća oblast u kojoj je primetan i dalje visok nivo rodne neravnopravnosti je oblast rada i zapošljavanja. U ovoj oblasti je takođe primetan sporiji napredak kada je reč o smanjenju rodnog jaza, u odnosu na oblast političkog osnaživanja, pa će tako biti potrebno da protekne više godina da bi se rodni jaz smanjio na minimum, odnosno nestao. Podaci iz 2020. godine pokazuju da kada je reč o menadžerskim pozicijama, kako u privatnom, tako i u javnom sektoru, 36% su osobe ženskog pola, što je napredak za 2% u odnosu na prethodnu godinu. Uprkos napretku u pogledu zastupljenosti žena na liderskim pozicijama, primetna je i dalje nejednakost u pogledu zastupljenosti žena i muškaraca na tržištu rada. Na globalnom nivou, 55% žena je zaposleno, dok je zaposlenih muškaraca 78%, dok je razlika u zaradama i preko 40% (zarada za obavljanje istih ili sličnih poslova), a razlika u prihodima je i preko 50%. Projekcije su da je potrebno da protekne **267, 6 godina** da se dostigne rodna ravnopravnost u oblasti rada i zapošljavanja.
- Rodna ravnopravnost u oblasti obrazovanja i edukacije je skoro dostignuta, i sa procenjenim vremenskim periodom od **14,2 godine** se smatra da će biti u potpunosti dostignuta na globalnom nivou. S druge strane, iako su rodne razlike u postignućima u oblasti obrazovanja male, i dalje postoje zemlje u kojima je investiranje u obrazovanje žena nedovoljno. U 35 zemalja je postignuta ravnopravnost u pogledu obrazovnog statusa, dok u nekim zemljama u razvoju postoji jako nizak nivo pismenosti dečaka i devojčica.
- U četvrtoj oblasti, Zdravlje i Opstanak takođe je postignut visok nivo rodne ravnopravnosti na globalnom nivou, i u ovom slučaju nije definisan period koji je potreban za dostizanje pune ravnopravnosti, možda upravo iz razloga jer je skoro pa postignut.
- Države bi i dalje trebalo da nastave da ulažu u različite oblasti, poštujući principe rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, istovremeno vodeći računa o globalnim rizicima, kao što je pandemija COVID - 19, čije posledice se mogu odraziti u sve četiri navedene oblasti.
- Države sa najvišim nivoom rodne ravnopravnosti u 2021. godini su: Island (89,2%); zatim Finska (86,1%), Norveška (84,9%), Novi Zeland (84%) i Švedska (82,3%). Procenti se odnose na nivo smanjenja rodnih razlika u ove četiri navedene oblasti.

Smernica za edukatore: Na kraju ove edukativne sesije, podeliti profile nekoliko država (među kojima je i Srbija), na kojima je predstavljena slika rodnog jaza. Prodiskutovati grafikone. Pustiti youtube video o globalnom izveštaju o rodnom jazu iz 2021. godine. Link: <https://www.youtube.com/watch?v=cOx9aC1Z4oE>

¹⁸ Global Gender Gap Report, 2021. World Economic forum.

¹⁹ Zdravlje i Opstanak u Globalnom izveštaju o rodnom jazu se meri sledećim pokazateljima: odnos broja rođenih dečaka i devojčica (birth ratio) i procenjeno trajanje životnog veka Healthy life expectancy

INSTITUCIJE KOJE DELUJU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Smernica za edukatore:

- Pitati učesnike/ce da li znaju za neku instituciju koja se na neki način bavi pitanjem rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji
- Da li im je pozna neki primer iz javnosti koji se odnosio na rodnu diskriminaciju a kada je reagovala neka institucija
- Ispitati mišljenje učesnika/ca - koliko uspešno se rešavaju takvi slučajevi
- Postaviti pitanje da li su i koju promenu primetili kod neke od institucija a koja je nastupila zarad napretka u društvu ka ravnopravnosti polova
- Predstaviti institucije učesnicima/cama

PREGLED NAJVAŽNIJIH INSTITUCIJA U REPUBLICI SRBIJI

Institucije u oblasti rodne ravnopravnosti deluju u oblasti zakonodavne, izvršne vlasti i u oblasti zaštite ravnopravnosti.

- [Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova u Narodnoj Skupštini Republike](#) (osnovan 2003. godine) Srbije je zakonodavno telo, što znači da razmatra predlog zakona i drugih propisa sa aspekta ravnopravnosti polova; zatim prati izvršavanje politika i sprovođenje zakona i propisa koji se odnose na ravnopravnost polova.
- U oblasti izvršne vlasti postoji [Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost](#) (osnovano 2014. godine) i [Sektor za antidiskriminacionu politiku i ravnopravnost polova](#) u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Koordinaciono telo je najvažniji organ na državnom nivou čija je uloga da razmatra sva outanja iz oblasti ravnopravnosti polova i usmerava rad svih državnih organa u oblasti rodne politike. Sektor za antidiskriminacionu politiku se bavi izradom predloga zakona i drugih propisa u oblasti antidiskriminacije i rodne politike, daje mišljenja i predlaže i sprovodi mere za unapređenje rodne ravnopravnosti, sačinjava izveštaje o sprovođenju međunarodnih dokumenata.
- Na pokrajinskom nivou, za poslova iz oblasti ravnopravnosti polova zadužen je [Pokrajinski sekretarijat za za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova](#), koji sprovodi aktivnosti za unapređenje rodne ravnopravnosti na teritoriji AP Vojvodina, predlaže mere koje bi trebalo da drugi organi sprovedu, a odnose se na postizanje rodne ravnopravnosti, predlaže posebne mere za poboljšanje društvenog i ekonomskog položaja žena, naročito onih iz ranjivih grupa; prati sprovođenje međunarodnih dokumenata, sačinjava izveštaje, itd.

Kada je reč o institucijama u oblasti zaštite ravnopravnosti, dve osnovne institucije su Zaštitnik građana i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti.

- [Zaštitnik građana](#) je ustanovljen 2005. godine, a posebnu pažnju zaštitnik građana posvećuje zaštiti ravnopravnosti polova. Uloga ovog organa je da daje preporuke drugim institucijama za unapređenje prava građana ukoliko je u postupcima došlo do kršenja prava iz oblasti rodne ravnopravnosti.

- **Poverenik za zaštitu ravnopravnosti** je ustanovljen 2009. godine i uloga je da postupa po pritužbama građana/ki zbog diskriminacije, pokreće parnice, daje preporuke za preduzimanje mera, pokreće zakonodavne inicijative, i sl.

Kao primer obraćanja Povereniku, može se izdvojiti i situacija u kojoj je bračnom paru nakon kupovine stana i prijave prebivališta u MUP-u, od supruga zatražena saglasnost da supruga bude prijavljena na adresi stana na koji je zajedno sa njim upisana u katastar. Nakon traženja pojašnjenja razloga za davanje saglasnosti iako se iz ugovora vidi da su oboje vlasnici stana, dobio je odgovor „*takva je praksa*”.²⁰

- Na lokalnom nivou, u gradovima i opštinama takođe postoje tela koja se u toj lokalnoj zajednici bave pitanjima iz oblasti rodne politike.
- Nevladine organizacije, odnosno organizacije civilnog društva kroz svoj rad takođe doprinose zaštiti rodne ravnopravnosti i unapređenju položaja žena.
- Pravnu zaštitu u slučaju povrede ravnopravnosti pružaju sudovi, a kada su u pitanju krivična dela sa elementima diskriminacije, uključuje se policija i tužilaštvo.

²⁰ Preuzeto iz Redovnog godišnjeg izveštaja Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, 2020, strana 178.

PRAVNI I POLITIČKI OKVIR

Smernica za edukatore

- Pitati učesnike/ce da li im je poznat neki međunarodni dokument ili zakon u Srbiji kojim je regulisana rodna ravnopravnost
- Pružiti im pregled normativnih dokumenata
- Postaviti pitanje učesnicima/cama - ko je odgovoran za sprovođenje navedenih konvencija, zakona, i sl?
- Upitati da li im je poznata neka inicijativa, program, projekat ili bilo koja aktivnost koja se odnosi na sprovođenje nekog zakona ili propisa
- Nakon predstavljanja dokumenata, proći kroz nekoliko članova iz nakih od navedenih dokumenata i prodiskutovati o tome, na način sa se poveže sa primerima iz prakse.

Međunarodni dokumenti koje je Republika Srbija potpisala a odnose se na ostvarivanje i zaštitu rodne ravnopravnosti su:

- Dokumenti Ujedinjenih nacija:
  - Opšta deklaracija o pravima čoveka;
  - Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW usvojena 1979. godine u Njujorku, dok su je brojne zemlje sveta ratifikovale još po njenom donošenju, a u Republici Srbiji postoji Zakon o ratifikaciji Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena. Komitet za eliminisanje diskriminacije žena prati ispunjenost mera i aktivnosti koje su predviđene ovom Konvencijom kroz izveštaje koje dostavljaju države članice i na osnovu stanja iz izveštaja daje konkretne preporuke za unapređenje koje bi država trebalo da primeni.
- Pekinška platforma za akciju (1995) je rezolucija koje je usmerena na osnaživanje žena širom sveta. Postavlja strateške ciljeve za osnaživanje žena širom sveta u 12 područja, među kojima su ekonomija, politika, zdravlje, nasilje nad ženama i dr.
- Agenda održivog razvoja 2030.²¹ Agenda sadrži globalne ciljeve koji predstavljaju univerzalni poziv zemljama da preduzmu i sprovedu akcije u cilju iskorenjivanja siromaštva, zaštite životne sredine i obezbeđenje mira i prosperiteta za sve. U tom smislu, u okviru Agende održivog razvoja do 2030. moguće je pronaći bar četiri cilja (od 17 ciljeva) čija je sadržina aktivnosti usmerena na ostvarenja ciljeva odnosi na rodnu ravnopravnost. To su: Cilj 3 (Obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za sve u svim dobima); Cilj 4 (Obezbediti inkluzivno i pravedno kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja za sve) Cilj 5 (Postići rodnu jednakost i osnaživati žene i devojčice) i Cilj 10 (Smanjiti nejednakost između i unutar država).

Dokumenta na nacionalnom nivou iz oblasti zaštite rodne ravnopravnosti:

- Ustav Republike Srbije (2006) - postavlja rodnu ravnopravnost kao osnovno ustano načelo;

21 Ciljeve održivog razvoja čini 17 ciljeva koji su nastavak tzv. Milenijumskih ciljeva razvoja. Po svojoj sadržini su i širi od Milenijumskih ciljeva razvoja, jer obuhvataju i teme i oblasti čijoj zaštiti se poslednjih godina posvetila naročita pažnja - klimatske promene, zaštita životne sredine. Stupili su na snagu u januaru 2016.godine. Vodeća razvojna agencija UN, UNDP pomaže naporima zemalja da realizuju ove ciljeve, a u Republici Srbiji je osnovana i Multiresorna radna grupa za sprovođenje Agende za održivi razvoj 2030.

- Zakon o ravnopravnosti polova (2009) - obavezuje sve institucije da sprovode postupke na način se se poštuju jednake mogućnosti i obezbeđuje politika rodne ravnopravnosti;
- Zakon o zabrani diskriminacije (2010) - uvodi zabranu diskriminacije, po različitim osnovama u svim postupcima u kojima je građanin/ka uključen;
- Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (2017) - uređuje način postupanja organa u slučajevima nasilja u porodici, definiše oblike i način obezbeđivanja podrške žrtvama nasilja;
- Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine. - ova strategija predstavlja osnovni strateški dokument Republike Srbije, koji se donosi radi unapređivanja rodne ravnopravnosti, i on predviđa veće učešće žena u političkom životu i procesima odlučivanja, poboljšanje ekonomskog položaja žena i ženskog preduzetništva, suzbijanje rodno zasnovanog nasilja i unapređenje položaja višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa žena, kao što su starije žene, žene na selu, samohrane majke, žene sa invaliditetom, žene sa HIV-om, Romkinje i dr.

ZA KRAJ:

Upitati učesnike/ce da predlože izmene/dopune nekih zakonskih rešenja a što bi doprinelo većoj ravnopravnosti polova.

REZIME

POL - biološka kategorija

ROD - društvena kategorija

RODNI IDENTITET -osećanje pripadnosti svom biološkom polu

RODNE ULOGE - uobičajeni poslovi koje obavljaju muškarci odnosno žene, a koje društvo očekuje da tako bude. Mogu se menjati.

RODNA SOCIJALIZACIJA - proces prenošenja ideja, mišljenja, uverenja, stavova o tome da postoje zadaci koje bi trebalo da obavlja samo muškarac, odnosno samo žena, ili pak ne postoji takva podela. Prostije rečeno , kroz socijalizaciju osoba uči i shvata prirodu rodni odnosa u okruženju u kojem živi. To okruženje može biti više ili manje tradicionalno.

RODNI STREOTIPI - podrazumevana mišljenja i uverenja društva o tome gde je mesto muškarcu odnosno ženi, i prenose se s generaciju na generaciju. Oni mogu biti osnov praktikovanja rodni uloga.

RODNA RAVNOPRAVNOST - stanje kada se obezbeđuju uslovi u jednom društvu (porodici, školi, univerzitetima, poslovnom okruženju, političkom okruženju) koji omogućavaju podjednako ostvarivanje prava muškaraca i žena, i jednak pristup različitim resursima, uslugama i dobrima.

RODNA STATISTIKA - statistika koja se zasniva na polu; posmatra muškarce i žene kao dve jedinstvene celine.

